

Magyar miniszterelnök a szakértői kormány élén Szlovákiában

Bevezetés

Zuzana Čaputová szlovák államfő május 15-én hivatalnokkormányt nevezett ki Szlovákiában, miután egy héttel korábban Eduard Heger miniszterelnök a koalíció sokadik válságát követően benyújtotta lemondását. A szakértői kormány a várhatóan szeptemberben sorra kerülő előrehozott választások után felálló kormány hivatalba lépéséig irányítja majd az országot Ódor Lajos vezetésével. Először van magyar miniszterelnöke Szlovákiának, ráadásul két további magyar származású miniszter is helyet kap a hivatalnokokból álló testületben. Mit várhatunk a szlovák szakértői kormánytól és magyar miniszterelnökétől?

2020–2023: a permanens kormányválság időszaka

Az elmúlt két évben egymást követték a koalíciós válságok, gyakorlatilag a permanens kormányválság időszaka volt ez, amely során a koalíciós partnereknek nem csupán a világjárvány, az annak nyomán kibontakozó gazdasági válság, az infláció, az energiaválság és az Ukrajna elleni orosz agresszió okozta kihívásokkal kellett szembenézniük, de folyamatosan belső viszályokat is kellett vívniuk egymással.

A „szivárványkoalíciós” kormányba már elejétől bele volt kódolva a koalíciós válság lehetősége,¹ és ilyen értelemben nem is kellett csalódnunk. Az első bizalmi szavazásra már mintegy három hónappal az új kormány hivatalba lépése után sor került Boris Kollár házelnök plágiumbotránya kapcsán.² Ekkor még a Covid-járvány kezelésének viszonylagos sikerét fel tudta mutatni Pozsony, azonban a 2020. őszi, második hullám nyomán összeomlott járványkezelés újra megmutatta a koalícióban rejlő feszültséget, ami a kormányzási

¹ TÁRNOK 2020a.

² TÁRNOK 2020b.

képességre is jelentős negatív hatással volt.³ Ez leginkább a Richard Sulík gazdasági miniszter (Szabadság és Szolidaritás, SaS) és Igor Matovič (Egyszerű Emberek és Független Személyiségek, OĽaNO) akkori miniszterelnök közötti vitákban vált láthatóvá. 2021 márciusában, részben az orosz Szputnyik vakcina beszerzése okán, az SaS miniszterei lemondtak a kormányban betöltött tisztségeikről. A válságot úgy sikerült megoldani, hogy Igor Matovič „helyet cserélt” Eduard Heger akkori pénzügyminiszterrel, így az SaS miniszterei is végül visszatértek az új miniszterelnök vezette kormányba.⁴

A negyedik komolyabb koalíciós válság 2022 szeptemberében csúcsosodott ki,⁵ amelynek eredményeként az SaS párt újra kilépett a kormányból, ezúttal azonban már nem találtak megoldást a visszatérésükre; a Heger-kormány szeptembertől kisebbségben kormányzott.⁶ A kisebbségi kormányzás számos politikai kihívással járt, amelyeket Eduard Heger nem tudott kezelni; 2022. decemberben a szlovák törvényhozás megvonta a bizalmat a kormánytól. Ekkorra világossá vált, hogy bár az alkotmány nem ad rá lehetőséget,⁷ az előrehozott választás elkerülhetetlen az ország működőképessége érdekében. A szlovák parlament így megtette a szükséges jogi lépéseket, és lehetőség nyílt arra, hogy 2023. szeptember 30-án előrehozott választásokat tartsanak az országban. A kormány munkájának biztosítása érdekében a Heger-kormány ügyvezető kabinetként maradt az ország élén. 2023 tavaszán azonban nem csillapodtak a politikai viták, a koalíció pedig látszólag képtelennek bizonyult a kormányzásra.

A szakértői kormány mint ultima ratio megoldás

A mostani válság eredője, hogy Samuel Vlčan mezőgazdasági miniszter cége 1,4 millió euró támogatást kapott a Környezetvédelmi Minisztériumtól. Vlčan néhány nap múlva ugyan lemondott a tisztségéről, addigra Rastislav Káčer külügyminiszter is keményen kritizálta Hegert a korrupciós botrány nem kellően érényes menedzselése miatt, így ő is benyújtotta lemondását. Ezt követően jutott arra Eduard Heger miniszterelnök május 7-én, hogy a kormány apránkénti széthullása előtt lemond a kormányfői tisztségről, ezzel pontot

³ TÁRNOK 2020c.

⁴ VARGA 2021.

⁵ TÁRNOK 2022a.

⁶ VARGA 2022.

⁷ TÁRNOK 2022b.

téve Szlovákia történelmének egyik, ha nem legsikertelenebb kormánya szenvedéstörténetének végére.

A folyamatosan válságban lévő kormánykoalíció az elmúlt három évben szinte minden lehetőséget kipróbált a hatalma megtartására; miniszterelnök cseréje, kisebbségi kormányzás, ügyvivő kormány, azonban egyik megoldás sem volt képes semlegesíteni azt a politikai válságot, amelynek eredője a szlovák parlament és a szlovák politikai pártok közötti viszony. Heger úgy nyilatkozott, hogy volt az államfő számára két politikai természetű megoldási javaslata, amelyeket azonban Zuzana Čaputová nem fogadott el, és így a szakértői kormány kinevezése mellett döntött. Kicsi azonban a valószínűsége, hogy ezek a politikai természetű javaslatok megoldást jelentettek volna (a szakértői kormány gondolata az elmúlt hónapokban folyamatosan napirenden volt a rendkívül gyenge kormányzati teljesítmény miatt).

A szakértői kormányban rejlő legfőbb probléma éppen a politikai legitimitásból fakad. E kormány legitimitását az államfő adja, hiszen ő nevezi ki, és nem a választások eredményeként történik meg. E szakértői kormány kinevezésére ráadásul nem a politikai pártok alkujának eredményeként került sor, hanem az államfő döntéseként, amelyről a pártelnököket csak utólag tájékoztatta (kérdéses azonban, ha az eddigiekben megállapodásra képtelen pártok alkujára várt volna az államfő, az valóban járt volna-e egy kormány kinevezésével). Csáky Pál korábbi miniszterelnök-helyettes szerint a politikai alku hiánya komoly legitimációs gondot okoz, e szakértői kormányt pedig könnyűszerrel tekinthetik Čaputová elnök bábkormányának.⁸

Egy ilyen mélységesen megosztott politikai helyzetben, mintegy fél évvel a választások útján potenciálisan hatalomra jutó új kormány hivatalba lépése előtt, a választópolgárok folyamatos és jelentős csalódottsága mellett kevés más politikai természetű megoldás kínálkozott. Egy ilyen helyzetben nincs olyan politikus, aki szívesen vette volna át a kormányrudat. Ennek okán kézenfekvő megoldás egy olyan kormány kinevezése, amely olyan szakemberekből áll, akik nem indulnak a szeptemberi előrehozott választáson.

Čaputová május 10-én folytatott megbeszéléseket a szakértői kormányról a politikai pártok vezetőivel. A szakértői kormány névsorát Čaputová és Ódor közösen határozta meg. A pártokat tehát vélhetően nem politikai alku megteremtése, hanem utólagos tájékoztatás érdekében hívta össze az államfő. Ráadásul nem is valamennyi pártot; a szélsőjobboldali Republika, azaz Kotleba pártja, valamint a Robert Fico vezette Smer nem kaptak meghívót a találkozóra.

⁸ CSÁKY 2023.

A megbeszélést követően a pártelnökök mérsékeltebben kommunikáltak a szakértői kormányról, amiből arra következtethetünk, hogy az államfőnek részben sikerült megnyugtattania a politikai vezetőket.

A szakértői kormány – magyar miniszterelnökkel és miniszterekkel

Zuzana Čaputová köztársasági elnök május 15-én nevezte ki az Ódor Lajos vezette szakértői kormányt.⁹ A testületnek ezt követően 30 napon belül kormányprogramot kell bemutatnia, amelynek fényében a szlovák parlamentnek bizalmi szavazást kell tartania a szakértői kormányról. Könnyen előfordulhat, hogy a szlovák törvényhozás nem szavaz bizalmat a szakértői kormánynak. Bár a korábban ellenzékben lévő pártok, így Robert Fico és Peter Pellegrini jelezték, hogy nem fogják támogatni a kormányt, a korábbi kormánypártok, így Igor Matovič (OLaNO) és Boris Kollár (Sme rodina) úgy nyilatkoztak, hogy a kormányprogram fényében hozzáuk majd meg döntésüket, Richard Sulík (SaS) pedig kifejezetten támogatóan nyilatkozott.

A szakértői kormány vezetésére Ódor Lajos kapott megbízást az államfőtől. Ódor Lajos komáromi születésű közgazdász, a felvidéki Nagykeszről származik, középiskolai tanulmányait magyar nyelven végezte. Iveta Radičová jobboldali-liberális kormánya idején a miniszterelnök és a pénzügyminiszter tanácsadója volt, 2018-tól a Szlovák Nemzeti Bank alelnöke. Korábbi tevékenységével hozzájárult az egységes adókulcs bevezetéséhez, az államháztartás irányításának pénzügyi reformjához, az euró bevezetésének stratégiájához, valamint a nyugdíjrendszer első és második pillérének megreformálásához.

Az új kormány névsorát pénteken ismertette Čaputová elnök.¹⁰ Ódor Lajos mellett két további magyar származású minisztere lett az új szlovák kormánynak. Egyrészt Horváth Mihály magyar származású bankszakember a pénzügyminiszteri székben, aki korábban Ódor Lajos közvetlen kollégája volt a Szlovák Nemzeti Banknál, valamint Balík Péter vidékfejlesztésért és informatizációért felelős miniszterként. A kormány tagjai olyan szakemberek, akiknek eddig nem volt közük a politikához, vagy jellemzően a jobboldali és liberális kormányok idején szakmai-politikai feladatokat láttak el, több tagja a kormánynak azonban szerepelt politikai pártok választási listáján is.

⁹ SOMOGYI-POMICHAL 2023.

¹⁰ Ki kicsoda Szlovákia új kormányában? Mutatjuk a miniszterek életrajzát 2023.

Mit várhatunk a kormány magyar tagjaitól akár a szlovák–magyar kapcsolatok, akár a szlovákiai magyarok helyzetének javítása szempontjából? Történelmi jelentőségű, hogy Szlovákiának magyar nemzetiségű kormányfője lett, hiszen erre korábban nem került sor. Ugyanakkor az nem várható, hogy a magyar kormánytagok jelentősebb előrelépést tudnak vagy akarnak elérni a magyar nemzetstratégia szempontjából jelentős kérdésekben. Ódor Lajost a szlovák választók többsége nem ismeri,¹¹ közéleti-szakmai szerepvállalásában pedig eddig sem hangsúlyozta magyar származását. Így az a tény, hogy magyar miniszterelnöke lett az országnak, a szlovák médiában és közéletben sem vert különösebben hullámokat. Ódor várhatóan nem fog képviselni a szlovákiai magyar politikát meghatározó ügyeket, ezek kiemelése nélkül is komoly kihívások várhatnak rá az ország működőképessé tétele szempontjából. Ráadásul egy politikailag ennyire megosztott helyzetben, amikor kormánya és intézkedései legitimitását a különböző politikai szereplők várhatóan naponta kérdőjelezi majd meg, nem várható, hogy szükségtelen konfliktusokat vállal érzékeny társadalmi kérdések megnyitásával, így különösen nemzetiségi kérdések feszegetésével.

2023. május 15.

Felhasznált irodalom

- CsÁKY Pál (2023): Ódor nehéz hetei. *Felvidék.ma*, 2023. május 9. Online: <https://felvidek.ma/2023/05/odor-nehez-hetei/>
- KEREKES, Daniel (2023): Budúceho premiéra nepozná ani polovica Slovenska. V čele vlády ho najviac akceptujú priaznivci PS a SaS. *Dennikn.sk*, 2023. május 7. Online: <https://dennikn.sk/3359525/buduceho-premiera-nepozna-ani-polovica-slovenska-v-cele-vlady-ho-najviac-akceptuju-priaznivci-ps-a-sas/?ref=list?ref=mwat>
- Ki kicsoda Szlovákia új kormányában? Mutatjuk a miniszterek életrajzát. *Ma7.sk*, 2023. május 12. Online: https://ma7.sk/aktualis/odor_lajos_kormany_szlovakia_szlovakkormany
- SOMOGYI Szilárd – POMICHAL Krisztián: Magyar kormányfő, szakértői kormány – Különleges nap ez a mai a szlovák demokrácia történetében. *Ma7.sk*, 2023. május 15. Online: <https://ma7.sk/aktualis/magyar-kormanyfo-szakertoi-kormany-kulonleges-nap-ez-a-mai-a-szlovak-demokracia>
- TÁRNOK Balázs (2020a): *Milyen hatással lesz az új szlovák kormány a V4-es együttműködésre?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. március 19. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/document/eski-uni-nke-hu/0319TB.pdf>
- TÁRNOK Balázs (2020b): *Egyelőre mégsem bomlik a szlovák kormány.* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. július 8. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/07/08/egyelore-megsem-bomlik-a-szlovak-kormany>

¹¹ KEREKES 2023.

Tárnok Balázs

- TÁRNOK Balázs (2020c): *Meddig bírja még egyben a szlovák kormány?* Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. december 2. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/12/02/meddig-birja-meg-egyben-a-szlovak-kormany>
- TÁRNOK Balázs (2022a): Kormányválság Szlovákiában. *Ludovika.hu*, 2022. augusztus 24. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2022/08/24/kormanyvalsag-szlovakiaban/
- TÁRNOK Balázs (2022b): Szlovák kormányválság: jön az utolsó felvonás? *Ludovika.hu*, 2022. december 14. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2022/12/14/szlovak-kormanyvalsag-jon-az-utolso-felvonas/
- VARGA Csilla (2021): Megoldódni látszik a szlovák kormányválság? – Matovič lemondott a miniszterelnöki posztról. *Ludovika.hu*, 2021. március 30. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2021/03/30/megoldodni-latszik-a-szlovak-kormanyvalsag-matovic-lemondott-a-miniszterelnoki-posztrol/
- VARGA Csilla (2022): Folytatódó szlovák kormányválság – újabb fejlemények. *Ludovika.hu*, 2022. szeptember 9. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2022/09/09/folytatodo-szlovak-kormanyvalsag-ujabb-fejlemenyek/